

Trastar på Mälaren

Christian Lagström

Gemensamma drag

Familjen trastfåglar, Turdidae, består av många olika arter av tättingar. För att begränsa oss har vi därför valt att ägna denna text åt de egentliga trastarna och då de sex arter av släktet *Turdus* som kan ses nästan varje år ute på Mälaren plus en möjlig vintergäst österifrån. Trastarna inom *Turdus* är medelstora i relation till de övriga trastfåglarna med kraftigare näbbar och fötter. De söker den största delen av sin föda på marken, men några arter ses också om vintern kalasande på olika bär och frukter i villaträdgårdar, parker och skogsdungar. Det flesta trastarna är flyttfåglar men vissa individer är stannfåglar. Flyttningen sker ner till mellersta Europa och Brittiska öarna. De är vad man brukar kalla kortflyttare. Några arter ses bara

kort skymta förbi och har en mer eller mindre anonym tillvaro hos oss, andra är orädda och tar inte mycket notis om mänsklig aktivitet i deras närhet. Alla har en utvecklad sång vilken ofta uppfattas som vacker av oss människor. Kanske är det just detta som gjort att trastarna för många av oss i Sverige tillhör favoriterna bland fåglar.

Artvis genomgång

Taltrast *Turdus philomelos*. Längd 20–22 cm. En av de mindre trastarna, liten och försiktig i sin framtoning. Jämnbrun ovansida, fint pilspetsfläckig på undersidan från näbb ner en bra bit över bröstet. Ljusbula vingundersidor skiljer den från andra trastar. Är relativt skygg och flyger undan tidigt när den blir störd. Under våren i skymningen hörs ofta den tydliga sången där trasten

upprepar flöjterna vilket med säkerhet gett den sitt namn. Ingen annan fågel kan på samma sätt framhäva sommarnattens mystik genom sin sång från toppen av en gran. Födan består av mask, sniglar och andra insekter. Häckar i frodig skogsmark, boet ofta i tät ungran. Flyttfågel hos oss, under september till oktober sträcker den ned till Väst- och Sydeuropa. Enstaka individer flyttar så långt som till Nordafrika. Återkommer i slutet på mars.

Taltrast.

Rödvingetrast.

Rödvingetrast *Turdus iliacus*. Längd 19–23 cm. Är den minsta av våra trastar, något mindre än taltrasten. Beteende likt taltrasten, skygg och tillbakadragen och söker den mesta av sin föda på marken. Brun ovansida, tydligt streckad undersida och roströda kropps- och vingundersidor. Tydligt vitt ögonbrynsstreck gör att den inte förväxlas med någon av de andra trastarna. Boet har den helst väl undangömt nära marken i tät vegetation. Hos oss på Mälärörna syns den främst under flytt då de i mindre flockar stannar för att rasta eller skyndsamt drar över under mörka nätter och då enbart lämnar ett sugande, fint, aningen strävt ”stiif” efter sig från natthimlen. Vissa år har den även setts övervintra på Mälärörna i mindre flockar. Annars sker övervintringen främst nere i Mellan- och Sydeuropa samt sparsamt på Brittiska öarna. Egentligen är arten en norrlandshäckare, men sen 1940-talet har utbredningen sträckt sig längre söderut i Sverige. Sången fallande och behaglig strof i en kromatisk skala åtföljt av ett kvittrande pladder. Flera dialekter finns som ibland kan höras i sträcktider och förbrylla lite.

Dubbeltrast *Turdus viscivorus*. Längd 26–29 cm. Är vår största trast med kraftigt fläckat bröst, vita vingundersidor och jämnt gråbrun översida samt

vita spetsar på de yttre stjärtpenorna. Har en mer upprätt hållning på marken än övriga trastar vilket är lite av ett signum för arten när den födosöker på marken i blandflockar under hösten. Hos oss på Mälärörna är den en karaktärsart då den kan hittas kalasande på mistelbär. Förekomsten av mistel som finns på öarna är en given magnet för dubbeltrasten, och det är också därför som arten pryder MOFs logga och emblem. Vintertid finns det alltid stationära fåglar, kanske med sin största förekomst ute på Eldgarnsö som också hyser en stor population av mistel.

Häckar i skogsmarker och då med en förkärlek till hällmarkstallskog. Sången lik koltrastens men mer ödlig och med kortare strofer. Sången varierad och klar men med ett snabbare tempo och kortare pauser än hos koltrasten. Även de dubbeltrastar som inte övervintrar flyttar till västra och centrala Europa. Namnet kommer av att den bedömdes vara dubbelt så stor som en taltrast vid handel med kramsfågel i äldre tider (jämför enkel- och dubbelbeckasin).

Björktrast *Turdus pilaris*. Längd 22–27 cm. En hos oss vanlig trast som häckar såväl i skogsmark på landet som i parker och trädgårdar i staden. En stor trast med grått huvud och övergump. Stjärten mörk och ryggen kastanjebrun. Den av trastarna som mest ofta ses i stora flockar, och då särskilt under hösten då man kan räkna dem i tusentals. Flyger karaktäristiskt med snabba vingslag och pauser där vingarna trycks längst med kroppssidan. Häckningen sker ofta kolonivis med många par på liten yta. Boet några meter upp i trädklyka eller liknande. Vaktar bo och utflugna ungar (i början dåligt flygkunniga) genom att tydligt varna med raska smackande ”schack-schack” och inte ovanligt genom att bombardera inkräktande fiender med träck under upprepade störtstyningar, därav det lokala namnet ”skittrost”. Sången

oskönt gnisslig och pladdrig. En hårdig trast som ofta övervintrar i södra Sverige och då kalasrar på äpplen, rönnbär, och andra bär. Övriga flyttar till Västeuropa, flest återfynd från Frankrike.

Koltrast *Turdus merula*. Längd 23–28 cm. Den av trastarna som vi kanske mest ofta lägger märke till. Sjunger från tidig vår långt in under sommaren från antenn, taknock eller från toppen av ett träd. Häckar i varierat landskap, från ödslig storskog till parker, trädgårdar, i ladugårdar och båthus. Hanen svart som namnet med gul näbb, gul ring kring ögat och gråa ben och fötter. Honan brun till rödbrun med en mörkt brun näbb. Orädd, födosöker ofta i planteringar och på gräsmattor i trädgårdar. Sången med vackra flöjtande toner i en lugn följd där hanen glider på tonerna. I övrigt en rik repertoar av olika varningslåten och kontaktlåten som särskilt hörs i skymningen. Koltrasten är delvis stannfågel medan andra individer lämnar landet mot Västeuropa och Brittiska öarna under vintern. De fåglar som stannar kan ibland hävda revir även under vintern och ses då ofta

besöka fågelbord där den numera äter såväl frön som äpplen. Koltrasten utsågs 2015 till Sveriges nationalfågel för andra gången och är populär hos det svenska folket – det är troligen skönsången som uppskattas mest.

Ringtrast *Turdus torquatus*. Längd 24–27 cm. Denna art som häckar i fjällkedjan har vi egentligen bara tur om vi får syn på hos oss på öarna. Det är under flytten som den passerar oss, och egentligen är det just under vårsträcket norrut som den mest frekvent blir synlig när den kort stannar för att rasta. Den dras ibland till branta miljöer, och en bra plats att leta på i vår närhet är högre höjder som gamla soptippar eller annan biotop som liknar dem längre norrut. Där stannar den till helt kort för att fylla på med energi innan flytten går vidare. Ringtrasten har en karaktäristisk dräkt där de adulta fåglarna är de mest iögonfallande. Båda könen uppvisar en övervägande mörk fjäderdräkt och en vit halvmåne på bröstet (mest tydligt hos hannen). Inte lika mörkt svart som koltrasten, och vingfjädrarnas kanter är mer ljusa

Dubbeltrast.

vilket blir tydligt under flykten då vingarna kan upplevas som betydligt ljusare. Näbben blekt gul med svart spets. Varnar med rappa smackande ett ”teck-teck-teck-teck” likt koltrasten, men också med mer mjuka och gälla tjatter som björktrasten. Sången vemodig och enkel samt följd av en lågmäld kvitterramsa. Häckar i norra Sverige i bergsbranter och bäckraviner i höglänt terräng upp en bra bit över trädgränsen. Flyttar mest till södra Frankrike. (Se bild på sid. 14.)

Svarthalsad trast *Turdus atrogularis*. Längd 23–26 cm. Som sista trastart tar vi upp den mycket ovanliga, men ändå ibland förekommande svarthalsade trasten. Den hör till en av de asiatiska trastarna som har sin naturliga utbredning i den sibiriska taigan. I storlek och form som en björktrast, grå ovalsida och tydligt svart på hals och haka mot ett nästan enfärgat, vitt bröst

och undre stjärtäckare. Under senhöst – vinter händer det vissa år att hanar av arten ses även i Sverige. Dessa har då förrirat sig in över Östersjön och kan under längre perioder uppehålla sig vid fågelbord och liknande (för senast några år sedan i Sollentuna och även i Vallentuna). Just dessa individer kan ibland också ingå i större rastande trastflockar vilket gör det extra spännande att under höstarna söka igenom dessa och då kanske också hitta ett guldkorn.

Referenser

- B. Bruun, A. Singer. Alla Europas fåglar i färg. Bonniers.
K. Mullarney, D. Zetterström, L. Svensson. Fågelguiden. Bonnier Fakta.
M. Bergström, C.F. Lundevall. Våra vanligaste fåglar. ICA bokförlag.

Svarthalsad trast.

Foto: Kjell Häggvik